

3. Ofytsyal'nyy sayt kompanyy «АО Bălţeanca». [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupa: <http://vocea.md/be-ltsanka-70-let-v-legkoj-promy-shlennosti/>

4. Ofytsyal'nyy sayt predpriyatyya «Ionel». [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupa: <https://ionel.md/ru/>

5. Ofytsyal'nyy sayt predpriyatyya «Tricon». [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupa: <http://www.tricon.md/ru/>

6. Tarnavs'ka N.P. Upravlinnya konkurentospromozhnisty pidpriumstv: teoriya, metodolohiya, praktyka: monohrafiya / N.P. Tarnavs'ka – Ternopil': Ekonomichna dumka, 2008. – 570 s.

Рецензент: Балджи М.Д. д.е.н., професор, кафедра економіки, права та управління бізнесом, Одеський національний економічний університет

9.11.2017

УДК 656.615:339.137.2

Короленко Наталія, Садовнік Ірина

МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ

В статті розглядається сучасний стан морської транспортної галузі України. Глобалізаційні процеси визначають необхідність з'ясування та ефективного використання конкурентних переваг логістичних систем морського порту на національному та міжнародному рівнях. Вони забезпечують стабільне та довгострокове зростання економіки та конкурентоспроможності країни, отже особлива увага приділяється саме дослідженню проблем функціонування морських портів, як за зовнішніми, так і за внутрішніми чинниками. Аналізовані найбільші морські порти України за вантажообігом та якістю надання морських транспортних послуг, також надається оцінка транспортної інфраструктури України в цілому. Надані пропозиції щодо

підвищення конкурентоспроможності українських портів в умовах глобалізації.

Ключові слова: вантажообіг, зовнішня торгівля, глобалізаційні процеси, підприємство морської транспортної галузі, міжнародні перевезення вантажів, інтеграція у світовий простір.

Короленко Наталья, Садовник Ирина

МЕЖДУНАРОДНАЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ МОРСКИХ ПОРТОВ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ: ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ

В статье рассматривается современное состояние морской транспортной отрасли Украины. Глобализационные процессы определяют необходимость определения и использования конкурентных преимуществ логистических систем морского порта на национальном и международном уровнях. Они обеспечивают стабильный и долгосрочный рост экономики и конкурентоспособности страны, следовательно, особое внимание уделяется именно исследованию проблем функционирования морских портов, как по внешним, так и по внутренним факторам. Проанализированы крупнейшие морские порты Украины по грузообороту и качеству предоставляемых услуг морского транспорта, также дается оценка транспортной инфраструктуры Украины в целом. Представлены предложения по повышению конкурентоспособности украинских портов в условиях глобализации.

Ключевые слова: грузооборот, внешняя торговля, глобализационные процессы, предприятие морской транспортной среды, международные перевозки грузов, экономическая интеграция.

Korolenko Natalija, Sadovnik Iryna

INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF UKRAINIAN SEA PORTS IN THE TERMS OF GLOBALIZATION: WAYS FOR IMPROVEMENT

The article examines the current state of the maritime transport industry in Ukraine. Globalization processes determine the need for clarification and effective use of the competitive advantages of the

seaports logistics systems at the national and international levels. They provide stable and long-term growth of the economy and competitiveness of the country, therefore special attention is paid to studying the problems of functioning of sea ports, both external and internal factors. The analysis of the largest seaports of Ukraine in terms of cargo turnover and the quality of sea transport services provision is carried out, an assessment of Ukraine's transport infrastructure as a whole is provided. It is offered the proposals to improve the competitiveness of Ukrainian ports in the context of globalization.

Keywords: cargo turnover, foreign trade, globalization processes, entity of sea transport industry, international cargo transportation, economic integration.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації економіки, що передбачає створення єдиного світового простору без кордонів, роль постійного зв'язку між країнами надається транспортному комплексу, зокрема портам. Оскільки через територію України проходять важливі міжнародні транспортні коридори, надання конкурентоспроможних портових послуг є важливою ланкою для успішної інтеграції України зі світовим простором.

Низький рівень конкурентоспроможності українських портових підприємств є основним стримуючим фактором збільшення кількості міжнародних перевезень. Ефективність та висока конкурентоспроможність підприємств морської транспортної галузі – це одна зі складових економічної могутності держави та успішної економічної інтеграції. Тож постає необхідність дослідити сучасну конкурентоспроможність морських портів на міжнародних ринках та шляхи її підвищення.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Теоретичні засади стосовно забезпечення конкурентоспроможності транспортних підприємств розглядали Б.В. Буркинський, А.І. Бутенко, О.М. Котлубай, В.О. Котлубай, А.Л. Колодін, О.В. Меркт. Питання підвищення конкурентоспроможності приморських регіонів України в своїх працях розглядали Гранберг А. Г., Дергачов В. О., Лук'яненко Д. Г., Осипов В. М., Портер М., Хосперс Г.Я. та ін.

Постановка завдання. Метою даної статті є проаналізувати стан морських транспортних послуг України та

виокремити проблеми, що стримують підвищення конкурентоспроможності морських портів та визначити перспективи розвитку міжнародної конкурентоспроможності підприємств морської транспортної галузі в умовах глобалізації.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В сучасних умовах неможливо уявити функціонування будь-якого підприємства міжнародної діяльності без налагодженої мережі транспортного сполучення. У роботах авторів було висвітлено стан підприємств морської транспортної галузі та стратегічні шляхи щодо підвищення міжнародної конкурентоспроможності. Проте у теперішній час економічна система світу переживає процес глобалізації, і підприємства мають адаптуватись до цих змін. Саме тому постає необхідність розглянути питання морської конкурентоспроможності українських підприємств у сучасному стані та приділити увагу практичній діяльності формування конкурентних переваг в умовах комплексної взаємодії економічних систем світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація торговельно-економічних зв'язків у ХХІ ст. робить морський транспорт одним з найвпливовіших важелів економічної інтеграції. Транспортна галузь має важливе значення для розвитку економіки і зовнішньоекономічних зв'язків нашої країни. Адже, з одного боку, транспорт – це ключовий інфраструктурний компонент зовнішньої торгівлі, а з іншого - торгівля послугами, яка забезпечує більше як 23% всього українського зовнішньоторговельного обороту у сфері послуг.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств морського транспорту відбувається в основному за рахунок експортно-імпортних операцій, пов'язані з роботою флоту. До них належать такі види операцій, як перевезення вантажів і пасажирів; експорт та імпорт послуг, пов'язаних з агентствами та іншими видами обслуговування морських суден; фрахтування суден; оренда судового обладнання (контейнери, трейлери і т.п.).

Україна має дуже вигідне географічне розташування для ведення зовнішньої торгівлі. Через територію нашої країни проходять важливі транспортні коридори як Європейського Союзу, так і країн Чорноморського Економічного Співробітництва.

На даний момент в Україні налічується 18 морських зовнішньоторговельних портів, 12 портпунктів та 4 морських рибних порти. До технічного оснащення портових територій належать близько 600 порталних кранів, десятки тисяч різноманітних навантажувачів та інших інструментів портового оснащення. До портів відносяться понад 330 тис. м² критих складських площ і 2,5 млн. м² відкритих складів [1].

Серед підприємств морської транспортної галузі слід визначити такі морські торговельні порти як Миколаївський, Херсонський, порт «Октябрськ», що функціонують за рахунок обробки як навальних, так і генеральних вантажів.

Бердянський і Маріупольський порти, що знаходяться біля найбільш розвинених районів промислового виробництва України - Донбасу і Придніпров'я, тож ці порти в основному здійснюють експортні операції вивозу металу, вугілля та іншої промислової продукції, значна частка цього експорту згодом транспортується до портів у гирлі Дунаю - Ренійський, Ізмаїльський і Усть-Дунайський у країні Придунав'я та Центральної Європи.

Однак, найбільшими портами України залишаються Одеський, Іллічівський та порт «Южний», адже саме вони забезпечують 60% усього вантажообігу українських морських торговельних портів [2].

Ці порти забезпечують перевалку та зберігання зовнішньоторговельних вантажів різноманітної номенклатури, обробку суден всіх прапорів і типів з максимальною осадкою до 14 м. і вантажопідйомністю (дедвейтом) до 100 тис. т.; забезпечення норм Конвенції SOLAS-74 і Міжнародного кодексу з охорони суден і портових засобів (ISPS); та заходів щодо збереження навколишнього середовища на території порту та у припортових водах.

Однією з найбільших важливих характеристик Одеського порту та порту «Южний» є їх універсальність. Спеціалізовані термінали порту з великим парком перевантажувальної техніки і вантажоохоплювальних пристроїв дозволяють перевантажувати широкий діапазон вантажів, що надає цим портам конкурентні переваги серед інших портів України (табл. 1).

Отже, згідно з даними Асоціації морських портів України можна зробити висновок, що в цілому вантажообіг морських

портів має тенденцію до зменшення. Проте, українські порти готові приймати більше вантажу за рахунок покращення якості надання послуг та зменшення собівартості, адже більшість портів України мають необхідне устаткування для збільшення вантажообігу. Наприклад, порт «Южний» є найбільш глибоководним портом України, найбільшим за вантажообігом та за дохідністю підприємством морської транспортної галузі, тож найперспективнішим для розвитку. Спеціалізація порту, в основному, охоплює перевалку хімічних, генеральних вантажів, в тому числі вугілля, металу, чавуну, окатишів, карбаміду, пальмового масла, аміаку, метанолу, нафти, зерна. Основними напрямками перевезень є Чорноморський і Середземноморський басейн; Латинська Америка, США; Близький Схід; Південно-Східна Азія [4].

Таблиця 1

Вантажообіг найбільших портів України
(складено авторами на основі [3])

Назва порту	Всього вантажів, тис.т.				
	2014	2015	% в порівнянні з 2015	2016	% в порівнянні з 2016
1	2	3	4	5	6
Бердянський морський порт	3197,1	4450,8	139,2	3800,7	85,4
Білгород-Дністровський морський порт	614,72	715,7	116,4	462,93	64,7
Євпаторійський морський порт	176,43	-	-	-	-
Ізмаїльський морський порт	3092,98	4825,2	156	5682,62	117,8
Іллічівський морський порт	17613,18	17298,39	98	15942	92,2
Керченський морський порт	400,70	-	-	-	-
Маріупольський морський порт	13003,2	8984,04	69,1	7603,5	84,6
Миколаївський морський порт	20802,83	22232	106,9	22424,31	100,9
Одеський морський порт	24579,15	25585,85	104,1	25580,85	98,7
Ренівський морський порт	1464,76	906,93	61,9	972,37	107,2
Севастопольський морський порт	1125,5	-	-	-	-

Продовж. табл. 1

1	2	3	4	5	6
Скадовський морський порт	58,38	37,9	64,9	32,9	86,8
СМП «Октябрьськ»	6975,07	6911,11	99,1	6538,53	94,6
Феодосійський морський порт	362,4	-	-	-	-
Морський порт «Усть-Дунайськ»	61,55	22,5	36,6	25,4	112,9
Херсонський морський порт	3300	4133,89	106	3712,23	89,8
Южний морський порт	47431,7	48582,07	102,4	39297,57	80,9
Ялтинський морський порт	5,5	-	-	-	-
Всього	144866,1	144646,2	99,8	132075,9	91,3

Мережа морських портів України є надзвичайно важливою ланкою у економічних процесах міжнародної діяльності фірм. Однак, слід зауважити, що вона має низку проблем, які можна класифікувати за зовнішніми та внутрішніми чинниками.

До зовнішніх чинників слід віднести:

- зміни у структурі міжнародних перевезень, а саме збільшення обсягів спільних перевезень, ріст вимог до якості та швидкості транспортних послуг та перевезень, зменшення обсягів перевезень металу та паливних речовин і т.д.;

- зростання міжнародної конкуренції з боку інших портів Чорноморського басейну (Румунія, Болгарія, Туреччина), які отримують значне фінансування від ЄС;

- глобалізаційні процеси та різні темпи інтеграції національних транспортних систем у міжнародну транспортну систему, а саме відставання інтеграційних процесів України від інших країн Чорноморського басейну;

- переорієнтація та модернізація транспортної системи Росії, зменшення транзиту через територію України за рахунок збільшення вантажообігу у власних портах на Чорному морі та Балтиці.

До внутрішніх чинників, що стримують розвиток морської транспортної галузі відносяться:

- неефективна логістика в системи міжнародних транспортних коридорів, що є найбільшим стримуючим фактором міжнародної конкурентоспроможності морських портів;
- низька якість транспортних систем національного значення, низька швидкість перевезень, застаріла матеріально-технічна база;
- висока вартість надання послуг в порівнянні з іншими портами у Чорноморському басейні;
- погано розвинута інформаційна та електронна база надання послуг, нерозвиненість комплексного обслуговування перевізників та електронного документообігу;
- низька бюрократичних процедур при оформленні міжнародних транзитних вантажів, ускладнена та довготривала процедура перетину кордону, простої вантажу;
- нерозвиненість транспортного законодавства та відсутність підтримки вітчизняних перевізників, неактивна діяльність щодо заохочування експорту транспортних послуг вітчизняних підприємств;
- несамостійність вітчизняного флоту з часткою лише 7,5% у структурі міжнародних зовнішньоторговельних операцій;
- політична та економічна нестабільність, зміна законодавства та відсутність достатньої кількості законодавчих актів, що відповідають європейським стандартам [4].

Загалом, міжнародну конкурентоспроможність морських портів України та транспортної галузі загалом можна визначити за допомогою оцінки якості інфраструктури України, розроблену Міжнародним економічним форумом (рис. 1). Динаміка якості портів, автомобільних і залізниць України за оцінкою експертів щорічних звітів Міжнародного Економічного Форуму не втішна. За 5 років сумарний бал цих трьох секторів скоротився з 10,8 до 9,8. А показник якості саме портів України зменшилась з позначки 4 у 2012 році до 3,5 у 2016 році.

Оскільки галузь має чимало проблем, постає завдання їх дослідити та винайти економічне підґрунтя для їх розв'язання для вдалої інтеграції у міжнародний простір надання транспортних послуг. Підвищення ефективності роботи морських портів України є одним з чотирьох головних факторів глобалізації світової економіки, разом із лібералізацією торгівлі, розвитком телекомунікації та міжнародної стандартизації [6].

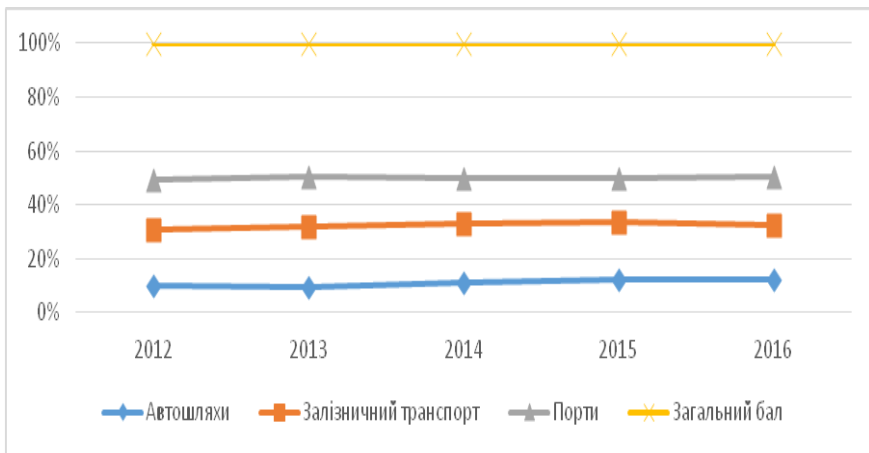

Рис. 1. Оцінка якості інфраструктури України за 5 років - World Economic Forum [5]

Першочерговими завданнями покращення міжнародної конкурентоспроможності морських портів є вдосконалення законодавчої бази стосовно морських транспортних перевезень та відповідність законодавчих актів до міжнародних та європейських норм. Також важливим аспектом є покращення якості послуг у морських портах та зниження їх вартості за рахунок модернізації матеріально-технічної бази. Серед головних завдань, що постають перед сучасними портами є збереження та відтворення своїх ринкових позицій, підтримка іміджу, стабілізація фінансового стану за кризових умов розвитку економіки.

Морський транспорт взагалі є дуже конкурентоспроможним для компаній при здійсненні зовнішньоекономічних операцій, адже транспортування морем є найбільш економічно вигідним та екологічно чистим. Тому постає нагальна необхідність реформування національної системи надання морських транспортних послуг для успішної інтеграції у світовий економічний простір.

Порти для підвищення своєї конкурентоспроможності повинні запропонувати більш широкий спектр логістичних послуг у поєднанні з високою ефективністю та надійністю базових послуг порту. В зв'язку з цим розвиток припортової логістичної зони стає одним з першочергових

напрянків модернізації порту. Важним фактором конкурентоспроможності порту також є ступінь його інтеграції з іншими логістичними потужностями в мережах поставок та ефективності зв'язків.

Формування, функціонування і розвиток ринку транспортних послуг України залежить від вирішення проблем за допомогою:

- зміцнення матеріально-технічної бази за рахунок інвестицій на її модернізацію і розвиток;
- забезпечення державного регулювання, що враховує вплив самоорганізації на стан і поведінку ринку;
- усунення неузгодженості правових і законодавчих положень;
- зниження негативного впливу транспорту на навколишнє середовище і здоров'я людини;
- вдосконалення системи забезпечення безпеки транспортної діяльності;
- створення умов для інноваційної діяльності на транспорті та ін.

[7].

Також необхідно налагодити систему ефективних зв'язків між приватними підприємствами та органами місцевої влади для створення логістичних центрів, які б об'єднували різні види транспорту. Задля вдалої економічної інтеграції у світовий простір необхідно здійснити розбудову і модернізацію транспортної та складської інфраструктури, а також вантажних терміналів (насамперед, контейнерних у МТП).

Необхідно розробити нову ефективну мережу перевантажувальних пунктів і коридорів, дослідити маршрути, а також розширити частку національних перевізників у міжнародних проєктах розбудови Центральної осі Пан'європейської транспортної мережі. Задля вдалого функціонування морської транспортної галузі в умовах глобалізаційних процесів необхідно налагодити стратегічні зв'язки з країнами "п'яти морів" (Балтійського, Чорного, Середземного, Червоного та Перської затоки), а також розробити разом із сусідніми країнами спільні технології транзитних перевезень і механізми встановлення наскрізних тарифів, що дозволить істотно збільшити середню швидкість переміщення вантажів на напрямках МТК.

Висновки. За результатами проведеного дослідження визначено, що морські порти України є важливим чинником розвитку зовнішньоторговельних операцій в умовах глобалізації, тому виникає необхідність вирішення цілого комплексу важливих проблем задля

просуванню на міжнародний ринок морських транспортних послуг України. Реалізація техніко-економічного потенціалу підприємств морської транспортної галузі прискорить успішну інтеграцію України у світову економіку.

Література

1. Державний комітет статистики України: офіційний сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

2. Короленко Н. Основні напрямки підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону: логістичний аспект / Н. Короленко, Д. Шуршанова // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2016. – № 5. – С. 95-106.

3. Асоціація морських портів України: офіційний сайт. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uspa.gov.ua/>.

4. Чередниченко В. В. Основні чинники конкурентоспроможності українських портів в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / Чередниченко В // Ефективна економіка. – 2013. – № 10. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2427>.

5. Порти України: Аналітика [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ports.com.ua/analitics/kak-menyalas-otsenka-kachestva-infrastruktury-ukrainy-za-5-let-world-economic-forum>.

6. Кузьменко Ю.А. Глобализационные процессы мировой экономики, влияющие на функционирование международной транспортной системы / Ю.А. Кузьменко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. №36. – С.35-37.

7. Хаджинов И. Развитие деятельности морских портов Украины в условиях глобализации. / Хаджинов И // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках ЧЭС и ГУАМ. – 2014. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/newscategory?cat_id=244277 212.

1. Derzhavnyy komitet statystyky Ukrainy: ofitsiyyny sayt [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: www.ukrstat.gov.ua.

2. Korolenko N. Osnovni napryamky pidvyschennya mizhnarodnoyi konkurentospromozhnosti Odes'koho rehionu: lohistychnyy aspekt / N. Korolenko, D. Shurshanova // Naukovyy visnyk Odes'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu. – 2016. – # 5. – S. 95-106.

3. Asotsiatsiya mors'kykh portiv Ukrayiny: ofitsiyyny sayt. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://uspa.gov.ua/>.

4. Cherednychenko V. V. Osnovni chynnyky konkurentospromozhnosti ukrayins'kykh portiv v umovakh hlobalizatsiyi [Elektronnyy resurs] / Cherednychenko V // Efektyvna ekonomika. – 2013. – # 10. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2427>.

5. Porty Ukrayiny: Analityka [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://ports.com.ua/analytics/kak-menyalas-otsenka-kachestva-infrastruktury-ukrainy-za-5-let-world-economic-forum>.

6. Kuz'menko Yu.A. Hlobalyzatsyonnye protsessy myrovoy ekonomiky, vlyayushchye na funktsyonyrovanye mezhdunarodnoy transportnoy systemy / Yu.A. Kuz'menko // Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti. – 2010. #36. – S.35-37.

7. Khadzhynov Y. Razvytye deyatel'nosti morskykh portov Ukrayny v uslovyakh hlobalyzatsyy. / Khadzhynov Y // Problemy y perspektivy razvytyya sotrudnychestva mezhdru stranamy Yuho-Vostochnoy Evropy v ramkakh ChES y HUAM. – 2014. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/newscategory?cat_id=244277212.

Рецензент: Баранова В.Г. д.е.н., професор, зав. кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку, Одеський національний економічний університет

10.11.2017